

Nazi Toplukıyımından Nükleer Toplukıyıma Öğretici Bir Ders mi?

31 Mayıs 1986'da Köln şehrinde yapılan Nükleer Savaşa Karşı Uluslararası Hekimler 6. dünya kongresinde yapılan konuşma.

Harmut M. Hanauske-Abel

Prenatal Tanı Laboratuvarı, Johannes Gutenber Üniversitesi
Çocuk Hastanesi, D-6500 Mainz, Federal Almanya

Lancet, (2), 271-273, 1986

Çeviren : Dr. Mehmet TUNCA, İzmir

1950'lerde nükleer silahların geliştirilmesi ve yayılmasını eleştirenlerin en ünlülerinden birisi Dr. Albert Schweitzer idi. Artık neredeyse unutulmuş olan Oslo Radyosu yayınlarında (1) savunduğu görüşler bugün Nükleer Savaşa Karşı Uluslararası Hekimler tarafından yeniden ele alınıyor: termönükleer patlamalardan sonrası için kırım planlaması ve sivil savunma hazırlıklarının boş bir düş olduğu, kaza sonucu bir nükleer savaşın çıkabileceği ve radyoaktif serpentinin kırım boyutundaki biyolojik sonuçları. Geçenlerde yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre (2) Federal Almanya'da yüzyılın en sevilen insanı Schweitzer'dir. Almanya'nın Doğu ve Batı'sındakilerin gözünde sağlık dağıtan kişi olarak Schweitzer'in Alman olduğunun bilinmesinden büyük haz duymaktadırlar. Schweitzer bütün yazılarını almanca yazmıştır, tek ayrı olanı 1954 yılında Nobel Barış Ödülü'nü aldığı zaman yaptığı fransızca konuşmadır (3). Bu konuşma beş cilt olarak toplanan almanca temel yapıtlarına alınmıştır (4).

1960 ve 70'lerde almanların çoğu 1933-45 yılları arasındaki dönemi düşünmeye pek istekli değillerdi, hele hekimler daha da isteksizdi. Nazi dönemindeki tıbbi uygulamaları araştıran ve 1966-79 arasında yayınlanan 422 yazıdan yalnız 2'si Federal Almanya çıkışlıdır (5) ve "Nasyonel Sosyalizm Altında Hekimler" (6)'e ilişkin ilk monograf ancak geçen yıl, *Machtergreifung*'dan yarım yüzyıl sonra yayınlanmıştır.

Nazilerin 1933'de iktidarı alması Alman Tabibler Odası'n-

toplum ve hekim

ca büyük bir hoşnutlukla karşılanmış ve Oda'nın resmi yayın organı *Deutsches Arzteblatt*'in kapağı alman bayrağı ile nazilerin gamalı haç bayrağı birlikte düzenlenerek ve anlamlı biçimde 1. sayı sayılarak yayınlanmıştı. 1871 Prusya zaferiyle kabaran milliyetçi duygular alman bilim adamları, özellikle de alman hekimleri arasında yayılmıştır. 1914 yılında başlayan Dünya Savaşı tek bir belgeye yol açtı: "Doksanüçlerin Manifestosu". Emperyal Alman Ordusu yan tutmayan Belçika'ya saldırmış ve Louvain kentinde direnmeyle karşılaşınca bölgenin ileri gelenlerini öldürmüş, kenti ve tarihsel katedrali topa tutmuş ve üniversite kütüphanesini yakmıştı. Uluslararası tepkilere karşılık olarak manifesto şöyle diyordu: "Artistik ya da kültürel değerleri korumak pahasına oluşacak bir Alman yenilgisini asla kabul edemeyiz. Alman militarizmi olmasaydı Alman kültürü silinir giderdi. Alman ordusu ve Alman halkı bir ve bütündür. Bunu adlarımız ve şeref sözümüz ile garanti ediyoruz"⁷ İmzalayanlar arasında Röntgen, Von Behring, Von Wesserman, Neisser Ehrlich ve Planck da vardı. Yalnızca Einstein ve G.F. Nicolai bu bildirgeyi protesto ettiler. Nicolai elektrokardiografinin Almanya'daki öncülerindendi ve Kraliyet ailesinin özel kardiyologu idi. İsviçre vatandaşı olan Einstein'a ilişmeye çekinen Prusyalı otoriteler Nicolai'yi ivedilikle bir askeri hastaneye atadılar. Oradan da sıradan bir piyade eri olarak orduya gönderilince kaçtı. Ülke çapında sürdürülen bir insan avını Einstein'ın Berlin'deki evinde saklanarak atlatan Nicolai'yi Einstein İskandinavya'ya kaçırdı. 1919 Nobel Barış Ödülü'ne aday olan Nicolai 1920'de Berlin Üniversitesi'ndeki kürsüsüne döndüğü zaman verdiği ilk ders tıp öğren-

cilerinin protestolarıyla yarıda kesildi: bir "asker kaçağı" yeni kuşak alman tıp öğrencilerinin eğitimini üstlenemezdi. Oluşturulan bir inceleme komisyonu öğrencileri haklı bularak Nicolai'nin kişiliği ile üniversitenin onurunu lekelediğine karar verdi. İşinden kovulan Nicolai 1920'lerin başlarında ülkeden ayrıldı (8).

Aynı tarihlerde Münih'de bir diğer hekim, Dr. W.Gutberlet nazilere, daha sonraları *Der Völkische Beobachter* adını alan ve partinin iktidara tırmanmasında çok işe yarıyan yayın organı için parasal destek sağlamaktaydı. 1920'lerde gamalı haç partisinde pek çok hekim önemli görevler üstlendi ve üniversite bitirmiş üyelerin içinde hekimler en kalabalık grubu oluşturuyordu(9).1933'den sonra bu bağlar daha da güçlendi ve alman hekimlerinin % 45'i partiye üye oldular(10)Nicolai'nin dersini kesenlerin elebaşısı Drittes Reich da önemli bir hekim oldu (11). Bu Dr. L. Conti insanlar üzerinde geniş ölçekli ve öldürücü deneylerini değişik toplama kamplarında örgütledi (12), konuya duyduğu ilgiyi kanıtlamak için "Ötanazyza Programı"nın ilk hastalarını yüksek dozda morfin ve skopolamin vererek bizzat öldürdü (13). Bu yılları 1983'de gözden geçiren bir yazı dizisinde *Deutsches Arzteblatt*, devletten kaynaklanan nedenlerle tıp mesleğinin o dönemin politik doktrinine uyum sağlamasının kaçınılmaz olduğu mesajını veriyordu. "Hekim örgütleri yeni yönetimin baskalarına direnseydi ve gönüllü olarak teslim olmasaydı ne değişecekti?"(14). Eğer tıp mesleği, seçilmiş hükümete karşı direnseydi hiç birşey değişmeyecekti; yani tek seçenek vardı: eylemsizlik. Oysa eylemsizlik de bir eylemdir.

O dönemin alman hekimlerinde egemen olan felsefe- "Tıp hasta odanıza girdiği anda başlar; profesyonelce davranmalısınız, mesleğinizi uygularken mesleğinizi uygulamaktan başka birşey yapmış olmazsınız" - yeni yönetim kişileri Bolşevik ve Yahudi olarak damgalarken örgütlü bir muhalefetin oluşmasını engelledi. 1933 yazına gelindiğinde 235 tıp ve biyoloji profesörü ülkeden ayrılmıştı (15), bunların arasında Sigmund Freud, geçmiş ve geleceğin nice Nobel ödülü sahipleri olarak Krebs, Chain, Loewi ve Meyerhof sayılabilir.

Beş yıl içinde "Ari"rktan olmayan hekimlerin % 90'ı dönemin yaygın değişimiyle "elimine" edilmişlerdi (16). *Deutsches Arzteblatt* sürekli olarak ırk biyolojisi ve ırk hijyeni üstüne yazılmış makaleler yayınlıyordu. "Genetik olarak aşağı, ari olmayan ırkın" ayırıcı tanısı, fenotipik görünümü gibi noktalarla iki ırk arasında niceliksel ayrımlar bulmak bu "Yeni Alman Tıbbı"nın göreviydi. "Ari olmayan" kişiler, toplum içinde organizma içindeki hastalık etmeni mikropolar gibi görülüyorlardı; tedavi için izolasyon ve dezenfeksiyon kaçınılmazdı (5). Auschwitz doktorlarından biri olan Dr. F. Klein "İnsan yaşamına duyduğum saygı nedeniyle hasta bedenden pürülan bir appendiks söker atarım" diyordu (17). Toplumun bu türlü tedavisi için pek çok hekim seferber oldu. 1937'de SS'e üye erkek hekim oranı genel toplum ortalamasından yedekat fazlaydı (10) ve Treblinka'nın ilk komutanı Dr. İ. Eberl idi (18). Sanayileşmiş insan soykırımı medikalize edilmişti (19), jenosit politikası günlük tıbbi ağız kullanıyordu- "Dezenfekte edildiler" deyince "Gaz odasında boğuldular" anlamı çıkıyordu. Alman hekimleri kitle kıyımının olanaklarını kaçırmamakta o kararlıydı (20), ilginç kişileri öldürerek Prof. C. Schneider (21) Prof. A. Hirst (12) ve Dr. J. Mengele (19) değişik insan spesimenlerinin kolleksiyonunu yaptılar. Yayımlanan tıbbi yazılarda deneklerin gönüllü olmadığını gizleme gereği bile duyulmuyor (22), hayvanlara eziyet yasalarla ağır cezalar getirirken (24) aşağı ırktan insanlar üstünde yapılan öldürücü deneyler tıp fakültelerinde doktora tezi olarak, kariyer başlangıcı sayılabiliyordu (24).

Dr. S. Rascher'in Dachau toplama kampında hazırladığı tez çalışması (24) yetişkin insanlar üzerinde hipobarik ve hipotermik travmaların etkileri ve kanın pıhtılaşmasının farmakolojik olarak hızlandırılmasıydı (12). Bu deneyler sırasında insanlar uzun süre buzlu sulara bekletiliyorlar, yavaş yavaş ölümü gözlenmeyenler kurşunlanarak öldürülüyorlardı Deneklerin ölümü "terminal deney" adını alıyordu. Ölüm de araştırmanın bir parçasıydı. Bu çalışmalar 1942 sonbaharında bir dizi konferanslarla kalabalık bir topluluğa tanıtıldı. Hiç kimse protesto etmedi (12, 25-27).

Dr. K. Heissmeyer'in tez çalışması akciğer tüberkülozlu çocuklarda iatrojenik olarak oluşturulan deri tüberkülozunun etkilerini araştırmaktı (24). İngiliz birlikleri Hamburg'a yaklaşınca deneylerde kullanılan bütün çocuklar boğularak öldürüldüler (28).

1947'de Prof. A. Mitscherlich, ki daha sonraki yıllarda savaş sonrası dönemi alman tıbbının önde gelen kişilerinden biri olmuştur, Nuremberg tutanaklarındaki hekimlerin açıklamalarını (12) "her yerde varolan tehlikenin habercileri" (25) olarak yayınladı, siyasal bir doktrin tarafından desteklenen ve tutsak alınan bir bilimsel disiplinin kitle kıyımının savunucusu ve örgütleyicisi durumuna gelmesi idi. Çalışması ulusun önde gelen tıp otoritelerince "vatanına ihanet" olarak değerlendirildi. (29) Prof. F. H. Rein, Göttingen Üniversitesi Tıp Fakültesi dekanıydı, söz konusu çalışmadaki titizce derlenmiş kanıtları "Açıkça sorumsuzluk" (30, 31) "belgecilik karakterinden yoksun" (31) ve "şerefine dil uzatılmayacak" olan alman bilim adamlarının şanını zedeleyici buldu (31). Oysa Nicolai'nin hekimler topluluğunun anlamsız milliyetçiliği ile yüzyüze geldiği günler yalnızca 28 yıl önceydi. Aslına bakarsanız bu akılsız ve amansız milliyetçilik Alman Tabipler Odasının son bildirilerinde bile belirgindir. Örnek olarak, isimsiz bir mektubu dayanak yaparak IPPNW'nin ortak başkanı Prof. B. Lown'a karşı yazılmış *Deutsches Arzteblatt* editörünün o olağanüstü *ad hominem* saldırı yazısı gösterilebilir. Bu saldırgan yazının görünür gerekçesi IPPNW nin her iki Almanya devleti için ayrı birer delegeyi tanımasıdır.

1933'de, "hekim örgütleri yeni yönetimin baskılarına direnseydi ve gönüllü olarak teslim olmasaydı ne değişecekti?" (14). Bence alman tıbbının kendini teslim edivermesine böylesine bir açıklama getirmek rezilliktir. Beyaz Gül asla böyle bir soru sormazdı ve eğer ben, bir Alman hekimi olarak, uluslararası bir tıp doktorları topluluğunun önünde konuşma hakkını hala kendimde bulabiliyorsam bu, Sophie Scholl gibi kadınlar ve Willi Graf gibi erkekler sayesinde. Prof. K. Kuber'in desteği ile Beyaz Gül adındaki Mühim öğrenci grubu 1942 ve 1943'ün ilk ayları arasında ancak altı adet broşür yayınlamaya zaman bulabildiler.

"Düşmana en güçlü olduğu yerde saldırmalıyız. Korkaklığımızı çok bilmişliğinizin örutüsüyle gizlemeyiniz. Herkes bu sistemin çöküşüne katkıda bulunacak durumdadır. Şimdi önemli olan, bu düzene karşı sürdürülen kavranmadıkça kimse nin kendisini rahat hissetme hakkı olmayacaktır. Polonya'nın işgalinden beri üç yüz bin Yahudi olağanüstü bir hayvanlıkla öldürüldü. İnsan onuruna karşı işlenen en büyük suça tanık olmaktayız. İnsanlık tarihinde benzeri olmayan bir cürümdür bu. Neden alman ulusunun tepkisi apati oluyor? Herkes kendisini suç ortaklığından arındırmaya çalışıyor, herkes bunu yapıyor ve sonra duru ve sakin bir zihinle uykuya dalyor. Fakat hiç kimse beraat edemez, herkes suçludur, suçludur, suçludur!" (33).

Bu bildirilerin etkileri dramatik oldu. 13 Ocak 1943'de Münih'li öğrenciler Yukarı Bavyera Gauleiteri olan P. Giessler'in konuşmasını yarıda kestiler, binadaki polislerin silahlarını aldılar ve kente doğru bir protesto yürüyüşü başlatılar. Münih'te sıkıyönetim ilan edildi (34). Alman direniş

toplum ve hekim

hareketini birleştirmek üzere Sophie'nin kardeşi Hans Scholl Berlin'de D. Bonhoeffer ve H.v Dohmanyi ile 25 şubatta buluşmayı planladıysa da iki kardeş 18 şubatta bildiri dağıtarken yakalandılar, dört gün sonra idama mahkum edildiler, karar dört saat sonra infaz edildi (35). Hans Scholl son mektuplarından birinde şöyle yazıyordu:

"Hekim hem filozof hem de politikacı olmalıdır. İşte bundan dolayı son yıllar yitikten çok kazanç yılları olmuştur. Ben şimdi insanın dünya ve devlet içindeki rolünün ayırına varabiliyorum, o insan ki tıp düşüncesinin tek merkezidir" (36).

Hekimler olarak hastalara karşı görevimiz mesleğimizi uygulamaktır. Fakat günümüzde, on binlerce nükleer silah kararla ya da kazara birkaç dakika içinde ateşlenebilirse, günlük rutin mesleki çalışmalarımızla insan yaşamının sürdürülmesi için birşey yapamayacağımızı bilmeliyiz. Sağlığın bekçileri olarak, her ne durumda olursa olsun sorumluluktan kaçamayız. Eylemsizlik eylemdir, direnmek işbirlikçiliktir. Virchow'un "Politika, tıbbın büyük ölçekte uygulanmasıdır" sözü bazıları için rahatsız edici olabilir ama "Tıp, politikanın küçük ölçekte uygulanmasıdır" anlayışına hepimiz karşı çıkmalıyız. Geçmiş hiç bir zaman geçip gitmez. Günümüzde tıp topluluğu Doğu ve Batı'da politikayı küçük ölçekte uygulamaya zorlanıyor; Devletin nükleer caydırma doktrinini kabullenmesi, bu jenosit kuramını afetle savaşım tıbbi olarak anlamayışını mezuniyet sonrası tıp eğitiminin baş konusu durumuna getirmesi isteniyor. Federal Almanya'da hükümetlerin bu yöndeki çabaları ve Alman Tabibler Odasının bir kez daha desteği ile 1980'lerin başından beri tıp sisteminin önemli kesimleri yeni bir biçime sokulmuştur (37).

1986'da Doğu ve Batı'da oluşturulan nükleer silah yığınağına uluslararası hekim örgütleri karşı çıkarlarsa ne değişecektir? Düşmana en güçlü olduğu yerden saldırmak zorundayız. Korkaklığımızı çokbilmişliğimizin örtüsüyle gizlemeyiniz. Herkes nükleer sistemin çöküşüne katkıda bulunacak durumdadır. Şimdi önemli olan, bu bozukluğa karşı sürdürülen kavganın taşıdığı yaşamsal öncelik herkes tarafından kavranmadıkça kimsenin kendini rahat hissetme hakkının olmadığıdır.

KAYNAKÇA

1. Schweitzer A. *Friede oder Atomkrieg*. München: Beck 1985: 33-91
2. Allensbach poll, reprinted in: *Stern* 1985; 26: 52-58.
3. Seaver G. *Albert Schweitzer*. New York: Harper, 1955-179080
4. Schweitzer A. *Gesammelte Schriften, vol I-V*, edited by R. Grabs. München: Beck-1974
5. Wuttke-Gronberg W. *Medizin in Nationalsozialismus*. Tübingen: Schwabische Verlagsanstalt, 1980:9.
6. Kudlien F, ed. *Arzte im Nationalsozialismus*, Köln: Kiepenheuer, 1985.

7. Nicolai GF. *Die Biologie des Krieges*. Zürich: Orell Füssli, 1917: 4-6
8. Zuelzer W. *Der Fall Nicolai*. Frankfurt: Societat, 1981.
9. Kudlien F. *Der Arzte-Anteil an der frühen NS-Bewegung*. *Medizinhist J* 1984; 19: 363-84
10. Klee H. "Euthanasie" im NS-Staat. Frankfurt: Fischer, 1985: 231.
11. Kudlien F, ed. *Arzte im Nationalsozialismus*. Köln: Kiepenheuer, 1985: 22.
12. Mitscherlich A, Mielke F. *Medizin ohne Menschlichkeit*. Frankfurt: Fischer, 1985.
13. Klee E. "Euthanasie" im NS-Staat. Frankfurt: Fischer, 1985: 110.
14. Jachertz N. *Die neuen Herren kamen über Nacht*. *Deutsches Arzteblatt* 1983; 80: 23-26
15. Kudlien F, ed. *Arzte im Nationalsozialismus*. Köln: Kiepenheuer, 1985: 68.
16. Kudlien F, ed. *Arzte im Nationalsozialismus*. Köln: Kiepenheuer, 1985: 76
17. Lingens-Reiner E. *Prisoners of fear*. London: Gollanez, 1948: 1-2.
18. Klee E. "Euthanasie" im NS-Staat. Frankfurt: Fischer, 1985: 377
19. Lifton RJ. *Medicalized killing in Auschwitz*. *Psychiatry* 1982; 45: 283-97
20. Müller-Hill B. *Tödliche Wissenschaft*. Keinbek: Rowahlt 1984
21. Klee E. "Euthanasie" im NS-Staat. Frankfurt: Fischer, 1985: 397-401
22. Voegt H. *Zur Aetiologie der Hepatitis epidemica*. *Münch Med. Wschr* 1942; 89: 76-79, Verlagsanstalt, 1980: 320-21.
24. Kudlien F, ed. *Arzte im Nationalsozialismus*. Köln: Kiepenheuer, 1985: 91.
25. Mitscherlich A. *Unmenschliche Wissenschaft*. *Göttinger Universitäts-Zeitung*, 1947; 2, no 17/18: 6-7.
26. Mitscherlich A. *Protest oder Einsicht?* *Göttinger Universitäts-Zeitung* 1948; 3, no 10: 6-8.
27. Mitscherlich A. *Absicht und Erfolg*. *Göttinger Universitäts-Zeitung* 1948; 3, no 4-5.
28. Bringmann F. *Kindermord am Bullenbuserdamm*. Frankfurt: Döderberg-Verlag, 1979.
29. Mitscherlich A. *Ein Leben für die Psychoanalyse*. Frankfurt: Suhrkamp, 1984: 146.
30. Rein FH. *Wissenschaft und Unmenschlichkeit*. *Göttinger Universitäts-Zeitung* 1947; 2, no 14: 3-5
31. Rein PH. *Vorbeigeredet*. *Göttinger Universitäts-Zeitung* 1947; 2, no 17/18: 7-8.
32. Editorial. *Einspruch der DDR-Sektion! Deutsches Arzteblatt* 1986; 83: 917.
33. School I. *Die Weisse Rose*. Frankfurt: Fischer, 1983: 96-121.
34. Hanser R. *Deutschland zuliebe*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1984: 229-33
35. School H. Scholl S. *Briefe und Aufzeichnungen*, edited by I. Jens. Fran
35. School H. Scholl S. *Briefe und Aufzeichnungen*, edited by I. Jens. Frankfurt: Fischer, 1984: 277.
36. School H, Schools S. *Briefe und Aufzeichnungen*, edited by I. Jens. Frankfurt: Fischer, 1984: 114
37. Hanauske-Abel HM, Obermair G. *Zivilisten haben keine Chance*. *Die Zeit* 1981; no: 39:57-59. See also *Die Zeit* 1981; no 42: 15.